

Jan Łysek

Zagrożenia negatywnego wpływu na dzieci i młodzież

Nauczyciel i Szkoła 1-2 (38-39), 87-97

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jan ŁYSEK

Zagrożenia negatywnego wpływu na dzieci i młodzież

Mając na uwadze *negatywny wpływ*, należy odnieść się do zagrożeń, które wynikają z *socjotechniki* i mogą mieć istotne znaczenie w procesie wychowania dzieci i młodzieży.

Istota socjotechniki

Socjotechnika to ogół metod, środków i działań praktycznych zmierzających do wywołania pożądanych przemian w postawach lub zachowaniach społecznych, np. oddziaływanie (pozytywne lub negatywne) nauczyciela na uczniów, wpływ reklamy na jednostkowe lub społeczne zachowania konsumpcyjne¹.

Znaczenia pojęcia „socjotechnika”² mogą być następujące:

- działanie indywidualne lub grupowe zmierzające do uzyskania pożądanego zachowania jednostek i grup społecznych;
- zespół dyrektyw dotyczących dokonywania racjonalnych przemian życia społecznego; dyrektywy te, zwane dyrektywami socjotechnicznymi, określają, jak przy pomocy odpowiednich środków dokonywać celowych przemian społecznych, opierając się przy tym na ocenach i wartościach społecznych;
- refleksja teoretyczna nad celowymi działaniami społecznymi, przyjmująca ich skuteczność za jedno z głównych kryteriów analizy;
- sztuka lub umiejętność skutecznego oddziaływania na innych³.

Socjotechnika określana jest również jako „inżynieria społeczna” (*social engineering*), czyli „zespół technik służących osiągnięciu określonych celów poprzez manipulację społeczeństwem. Osoba posługująca się inżynierią społeczną sądzi, że cel, do którego dąży jest ważniejszy niż prawda czy niezależność myślenia osób poddawanych manipulacji”⁴.

Za podstawowe techniki inżynierii społecznej uważa się:

- „pozorny wybór – adept socjotechniki przedstawia podmiotom manipulacji kilka punktów widzenia, ale zdanie zgodne z jego poglądami w zawołany sposób ukazuje w bardziej pozytywnych świetle;

¹ R. Smolski, M. Smolski, E. H. Stadtmüller, *Edukacja Obywatelska. Słownik Encyklopedyczny*, Warszawa 1999.

² *Dwa oblicza socjotechniki*, red. P. Pawełczyk, Warszawa 2006.

³ [http://pl.wikipedia.org/wiki/In%C5%BCynieria_spo%C5%82eczna_\(politologia\)](http://pl.wikipedia.org/wiki/In%C5%BCynieria_spo%C5%82eczna_(politologia)), stan na 10.12.2007.

⁴ [http://pl.wikipedia.org/wiki/In%C5%BCynieria_spo%C5%82eczna_\(politologia\)](http://pl.wikipedia.org/wiki/In%C5%BCynieria_spo%C5%82eczna_(politologia)), stan na 10.12.2007.

- ośmieszanie – manipulator stara się ośmieszyć nieodpowiadające mu idee;
- autorytatywne świadectwo – socjotechnik powołuje się na powszechnie akceptowany autorytet;
- transfer (przeniesienie) – osoba manipulująca społecznością stara się skojarzyć swoje przesłanie z pozytywnym pojęciem ugruntowanym wśród jego odbiorców, często poprzez tworzenie zbitek słownych;
- niezależne zdanie – adept inżynierii społecznej tak kształtuje przekaz, aby stworzyć wrażenie, że nie zależy mu na przekonaniu odbiorców do swojego zdania;
- selekcja faktów – manipulator wybiera fakty tylko dla niego wygodne i pozwala odbiorcom na dostęp tylko do jego przekazów;
- zamiana nazw (nowomowa) – socjotechnik tworzy nowe pojęcie, któremu nadaje silne tło emocjonalne, a potem wykorzystuje je masowo w konstruowaniu komunikatów przekazywanych manipulowanym osobom;
- wskazywanie negatywnych grup odniesienia (wskazywanie wroga) – manipulator wskazuje wroga, który ma zagrażać grupie odbiorców jego przekazu, co pozwala na jej konsolidację wokół promowanych przez niego idei;
- zdanie większości – adept inżynierii społecznej twierdzi, że jego zdanie podziela większość i twierdzi, że wszyscy swoi tak mówią;
- kłamstwo – socjotechnik kłamie, ale stara się uprawdopodobnić swoje twierdzenia i ogranicza dostęp odbiorcy do innych źródeł informacji, łączy kłamstwa z prawdziwymi faktami;
- tworzenie stereotypów – osoba manipulująca grupą tworzy stereotyp, a potem stale go używa, aby wzmocnić jego siłę;
- powtarzanie sloganów – specjalista od socjotechniki wymyśla slogan, który stara się potem jak najbardziej rozpowszechnić;
- kształtowanie tła emocjonalnego – osoba stosująca inżynierię społeczną stara się swój przekaz skojarzyć z elementami budzącymi pozytywne uczucia poprzez tworzenie miłej atmosfery czy pozytywnego tła⁵.

Działania o charakterze socjotechnicznym stanowią jeden ze sposobów walki o władzę, rozwiązywania konfliktów społecznych lub komunikacji społecznej.

Metody socjotechniczne

Podstawowe metody socjotechniczne to perswazja⁶, manipulacja⁷ oraz intensyfikacja lęku⁸.

⁵ [http://pl.wikipedia.org/wiki/In%C5%BCynieria_spo%C5%82eczna_\(politologia\)](http://pl.wikipedia.org/wiki/In%C5%BCynieria_spo%C5%82eczna_(politologia)), stan na 10.12.2007.

⁶ R. Cialdini, *Wywieranie wpływu na ludzi. Teoria i praktyka*, Gdańsk 2007; K. Hogan, *Psychologia perswazji*, Warszawa 2005

⁷ D. Winn, *Manipulowanie umysłem*, Warszawa 2004.

⁸ A. Kępiński, *Lęk*, Warszawa 2005.

Komunikacja perswazyjna to „szczególny rodzaj wysoko spersonalizowanej pośredniej komunikacji masowej (za pośrednictwem mass mediów), której zadaniem jest informacja o określonym aspekcie rzeczywistości w sposób zgodny z intencją nadawcy komunikatu”⁹.

Manipulacja (łac. manipulatio – manewr, fortel, podstęp) to „celowo inspirowana interakcja społeczna mająca na celu oszukanie osoby lub grupy ludzi, aby skłonić je do działania sprzecznego z ich dobrem (interese). Zazwyczaj osoba lub grupa ludzi poddana manipulacji nie jest świadoma środków, przy użyciu których wywierany jest wpływ. Autor manipulacji dąży zwykle do osiągnięcia korzyści osobistych, ekonomicznych lub politycznych kosztem poddawanych niej osób”¹⁰.

Manipulacja może dotyczyć następujących czynników, które zasadniczo wpływają na nasze decyzje:

- informacji (fałszowanie, deformacja i filtracja faktów),
- wiedzy (wybór, popieranie rozwoju i ukrywanie określonej wiedzy),
- preferencji (indoktrynacja poprzez podkreślanie ważności korzystnych dla manipulatora wartości, np. rozbudzania nacjonalizmów i fanatyzmów religijnych, wzmacnianie wybranych interesów grup lokalnych lub klas społecznych)¹¹.

Środkami manipulacji mogą być:

- „aktywne techniki psychologiczne – np. tworzenie nastroju chwili,
- użycie sygnałów dźwiękowych wpływających na świadomość i system decyzyjny,
- odurzenie (środkami farmakologicznymi, alkoholem),
- obietnice bez pokrycia,
- manipulacja pozycji,
- wyszukanie słabych punktów osobnika i wywarcie wpływu na nie,
- wykorzystanie nieuwagi i podsuniecie gotowych rozwiązań, bez przedstawiania pełnego obrazu (np. umowy),
- system aktywnego wywarcia wpływu na manipulowanego poprzez niepozostawienie mu możliwości wyboru (np. w sektach destrukcyjnych)”¹².

Natomiast **lęk** to „negatywny stan emocjonalny związany z przewidywaniem nadchodzącego z zewnątrz lub pochodzącego z wewnątrz organizmu niebezpieczeństwa, objawiający się jako niepokój, uczucie napięcia, skrzępowania, zagrożenia. W odróżnieniu od strachu jest on procesem wewnętrznym, niezwiązanym z bezpośrednim zagrożeniem lub bólem.

Lęk staje się patologiczny, gdy stale dominuje w zachowaniu, gdy nie pozwala na swobodę, a w konsekwencji prowadzi do zaburzeń. Reakcje lękowe tracą swoją przystosowawczą funkcję i są nieadekwatne do bodźców, a niepokój wywołują sytuacje niemające znamion zagrożenia.

⁹ http://pl.wikipedia.org/wiki/Komunikacja_perswazyjna, stan na 10.12.2007.

¹⁰ http://pl.wikipedia.org/wiki/Manipulacja_%28psychologia%29, stan na 11.12.2007.

¹¹ Tamże.

¹² http://pl.wikipedia.org/wiki/Manipulacja_%28psychologia%29, stan na 11.12.2007.

Lęk staje się często punktem krystalizacyjnym dla innych objawów, przybiera postać:

- nieokreślonego niepokoju,
- napadów lękowych,
- zlokalizowaną – dotyczącą określonej części ciała lub sytuacji”¹³.

Negatywna manipulacja i psychomanipulacja

W praktyce oddziaływania socjotechniczne kierowane są zarówno na emocje (strach, współczucie, miłość), jak i na intelekt (prezentacja danych statystycznych, powoływanie się na badania i autorytety naukowe).

Przykłady oddziaływań socjotechnicznych można coraz częściej odnaleźć w świecie realnym, ale również w Internecie¹⁴. Wzrasta zatem prawdopodobieństwo zagrożenia negatywną manipulacją, która może dotyczyć również osób korzystających z Sieci. Świadomość tego faktu powinna być istotna zwłaszcza dla rodziców (opiekunów) oraz nauczycieli (wychowawców), gdyż na negatywne manipulacje narażeni są przede wszystkim dzieci i młodzież.

Negatywna manipulacja przyjmuje postać **psychomanipulacji**, czyli nieetycznego (bo posługującego się oszustwem) wywierania „wpływu na osobę lub grupę, stosowanego w celu uzyskania korzyści materialnych (np. sprzedaż nieużytecznych towarów lub za wygórowaną cenę, wyłudzenie pieniędzy, darowizn), emocjonalnych, psychicznych i fizycznych (uwiedzenie, przejęcie władzy i kontroli nad drugą osobą czy całą grupą). Nieetyczny wymiar, a także niemożność kontroli mechanizmów psychomanipulacji przez osobę poszkodowaną oraz przez społeczeństwo odróżnia ją od takiego oddziaływania, jakim jest terapia czy edukacja”¹⁵.

Psychomanipulacja stosowana przez sekty

Psychomanipulację stosują najczęściej sekty, czyli grupy społeczne, które izolują się od reszty społeczeństwa, mają „własną hierarchię wartości i zespół norm zachowania się, z silnie akcentowaną rolą przywódcy”¹⁶.

Za sektę¹⁷ można zatem uznać każdą grupę, „która posiadając silnie rozwiniętą strukturę władzy, jednocześnie charakteryzuje się znaczną rozbieżnością celów deklarowanych i realizowanych oraz ukrywaniem norm w sposób istotny regulujących życie członków, która narusza podstawowe prawa człowieka i zasady współżycia społecznego, a jej wpływ na członków, sym-

¹³ <http://pl.wikipedia.org/wiki/L%C4%99k>, stan na 11.12.2007.

¹⁴ J. Łysek, *Bezpieczeństwo dzieci w Internecie*, „Nauczyciel i Szkoła” 2007, nr 3–4.

¹⁵ http://66.102.9.104/search?q=cache:c1r9PegiDcsJ:www.poznan.policja.gov.pl/%3Fa%3D1490+psycho-manipulacja&hl=pl&ct=clnk&cd=6&gl=pl&lr=lang_pl, stan na 03.01.2008.

¹⁶ P. T. Nowakowski, *Sekty. Co każdy powinien wiedzieć*, Tychy 1999, s. 10.

¹⁷ P. T. Nowakowski, *Sekty – oblicza werbunku*, Tychy 2001.

patyków, rodziny i społeczeństwo ma charakter destrukcyjny”.¹⁸ Sekta to „grupa, w której zachodzi jednocześnie wysoki poziom totalności (kontroli życia członków) i psychomanipulacji”¹⁹.

Do specyficznych cech sekty zalicza się²⁰:

- tzw. misjonarską gorliwość (tylko oni), z jaką członkowie prowadzą działalność rozpowszechniającą swe koncepcje, wierząc, że to oni znają wyłącznie prawdę o Bogu i o jedynym posłaniu, które świat pragnie usłyszeć i bez którego jest skazany na zagładę i potępienie;
- przywództwo charyzmatyczne (zwolennicy przywódcy wierzą w jego inność i w jego wyjątkową moc);
- prawdę wyłączną (twierdzenia, że prawdziwe zbawienie można znaleźć, jedynie zostając ich członkiem i w ten sposób akceptując ich wierzenia, przyjmując praktyki lub zaczynając używać zalecanych technik);
- nadrzędność grupy (rodzinę zastępuje sekta) – stanowisko wyłączności sekty prowadzi z kolei do wiary, że owa sekta stanowi grupę elitarną, ponieważ jej członkowie doświadczają wiedzy, znają prawdę lub stosują określone techniki, dochodzą do przekonania, że różnią się lub górują nad tymi, którzy nie należą do ich grona;
- ścisła dyscyplina (ścisły rygor i „pranie mózgu”), która przyjmuje formę kontroli nad niemal wszystkimi aspektami życia członków, tak, że mają oni mało czasu na cokolwiek innego niż działalność w sekcje;
- dławienie indywidualności (nie ma swobody myśli), ponieważ w sektach nie ma miejsca dla buntowników, większa część procesu kształcenia, szczególnie nowicjuszy, skierowana jest na dławienie indywidualności; członkowie wyrzekają się odpowiedzialności osobistej i oddają się bez reszty w ręce swych przełożonych nie ma miejsca dla swobody myśli, różnic interpretacyjnych lub niezależności postępowania;
- techniki zniewalania (manipulacja psychiką) – kompletna izolacja zwербowanych do sekty od rodziny i dotychczasowego towarzystwa; oddziaływanie za pomocą rytuałów (tańce, stroje, kadzidełka, monotonne śpiewy), które wprowadzają w trans, wzmacniają poczucie bezpieczeństwa i przekonanie o przynależności do grupy; posługiwanie się hermetycznym językiem (żyjesz we wspólnocie, w rodzinie, wśród braci i sióstr, a przywódca grupy jest twoim ojcem, mesjaszem, prorokiem); systematyczne odmawianie „modlitewek” z jednoczesnym potępieniem „błędów” dotychczasowego życia i składaniem obietnic o porzuceniu go; propagowanie bezgranicznej wiary w zasady nowej nauki, których nie można podważyć²¹.

Do czynników, które mają istotny wpływ na skuteczną psychomanipulację należą:

¹⁸ <http://www.psychomanipulacja.pl/podstawy/czym-sa-sekty.htm>, stan na 04.01.2008.

¹⁹ Tamże.

²⁰ M. Grochowalska, *Rama – byłam w sekcje*, Warszawa 2007.

²¹ http://www.sekty.net/?n_id=24, stan na 04.01.2008.

- etap w psychofizycznym rozwoju (głównie ludzie młodzi, w okresie dorastania);
- czynniki sytuacyjne (okresowy, silny stres, będący wynikiem odejścia bliskiej osoby, zawodu miłosnego, służby wojskowej, uwięzienia, rozwodu, braku pracy, porażki zawodowej, trudności i niepowodzeń w szkole, przeprowadzka, wypadek, choroba);
- komunikacja w rodzinie (brak zaspokojenia podstawowych potrzeb, np. potrzeby bezpieczeństwa, przynależności, miłości; zbyt surowa lub zbyt liberalna kontrola dziecka);
- predyspozycje osobowościowe (obniżony krytycyzm, nasiloną potrzebą zależności, mała asertywność, niska samoocena, niskie poczucie własnej wartościowości, naiwny idealizm i niedojrzałość emocjonalna)²².

Pierwsze niepokojące objawy psychomanipulacji dotyczą przede wszystkim:

- diety (zaprzestanie spożywania produktów, które dotychczas były zjadane, np. mięso, jajka, ryby, ser żółty, cebula, czosnek, potrawy świąteczne; preferowanie potraw wegetariańskich z dużą ilością orientalnych przypraw, pieczenie placków pszennych bez zakwasu i jajek; zaprzestanie z dnia na dzień picia kawy, herbaty, kakao i napojów gazowanych i spożywanie dużej ilości wody oraz parzenie herbaty ziołowej; brak dotykania pewnych produktów i naczyń rękoma oraz wydzielenie własnego nakrycia stołowego);
- wyglądu zewnętrznego (zupełnie inne ubieranie się – przesadnie elegancko lub w określony zestaw, np. ciągle ta sama koszula i spodnie; preferowanie określonego koloru, np. biały, czarny lub szafranowy; noszenie nietypowych ubrań i plakietek; przesadne dbanie o higienę osobistą o stałych porach lub zaprzestanie tych czynności; radykalna zmiana dotychczasowej fryzury, np. ścięcie włosów i pozostawienie z tyłu głowy warkoczka lub nakrywanie głowy nawet w domu; noszenie na szyi z ciężą różnego rodzaju amuletów, koralików lub woreczków);
- zmiany przyzwyczajzeń (rezygnacja z oglądania telewizji, słuchania radia, muzyki rozrywkowej lub wręcz nałogowe słuchanie muzyki, np. orientalnej i heavy metalowej; nagrywanie określonych przemówień i lekcji o tematyce religijnej, oglądanie specyficznych filmów wideo, np. nagrania ze zbiorowych modlitw, kazań lub zapisy scen gwałtu i przemocy wobec ludzi lub zwierząt; rezygnacja z dotychczasowych form spędzania wolnego czasu, np. zabaw tanecznych, kina i basenu; zaprzestanie spotkań z dotychczasowymi znajomymi, z którymi wcześniej był stały kontakt);
- aspektu religijnego (zamykanie się w swoim pokoju na wiele godzin, śpiewanie lub medytacje; zmiana wystroju swojego pokoju – pomalowanie go na określony kolor, palenie świec i kadzideł, przesadne przystrajanie kwiatami; zbieranie nietypowych rzeczy, np. zdjęcia i obrazy przedstawiające kolorowo ubrane postacie, diabły, czaszki i krzyże; zainteresowanie nie-

²² <http://www.psychomanipulacja.pl/art/kto-jest-podatny-na-manipulacje.htm>, stan na 04.01.2008.

typowymi publikacjami, zbieranie ulotek i broszur; namawianie do rozmów na tematy religijne, proponowanie lektur i filmów o określonej tematyce, krytyka poglądów religijnych, żądanie zdjęcia krzyży i obrazów świętych);

- nowych zwyczajów (prowadzenie ożywionej korespondencji, rozmowy telefoniczne o ciągle tych samych godzinach lub nietypowych porach; pojawianie się nowych, dziwnie zachowujących się osób; znikanie z domu po uprzednim komunikacie o uczestnictwie, np. w kursie językowym, kursie podnoszącym potencjał twórczy lub kursie biblijnym; niewracanie do domu na noc z jednoczesnym brakiem podania przekonującej przyczyny; opuszczanie zajęć w szkole; wydawanie coraz większych kwot na określone książki i inne materiały oraz na opłacanie kursów; próby pożyczania pieniędzy od bliskich i znajomych lub rozdawania własnych oszczędności i rzeczy osobistych; kradzieże cennych przedmiotów i pieniędzy oraz chwalenie się swoim sprytem i bezwzględnością; używanie nowych zwrotów, np.: energia kosmiczna, czakramy, afirmacje, leczenie energią)²³.

W przypadku podejrzeń lub stwierdzenia psychomanipulacji należy przede wszystkim:

- nie wpadać w panikę,
- właściwie rozpoznać zjawisko i upewnić się o fakcie jego występowania,
- nie wpływać jednoznacznie i negatywnie na kontakt z członkiem sekty,
- zebrać stosowne informacje na temat psychomanipulacji i sekt,
- zgłosić się do ośrodka informacji o sektach²⁴.

Aktualnie informacje na temat sekt i psychomanipulacji można uzyskać w następujących ośrodkach:

Województwo	Nazwa i adres
Dolnośląskie	Dominikańskie Centrum Informacji o Sektach i Zagrożeniach Duchowych, Pl. Dominikański 2, 50-139 Wrocław, tel. (0-71) 341-99-00, 344-66-31, http://www.centrum.k.pl
Kujawsko-pomorskie	Toruńskie Centrum Informacji o Sektach i Ruchach Religijnych, ul. Jodłowa 13, 87-100 Toruń, tel. 0-602615055, http://www.sekty.diecezja.torun.pl
Lubelskie	Centrum Przeciwdziałania Psychomanipulacji, ul. Królewska 10, 20-109 Lublin, tel. 0515 805 955, http://www.psychomanipulacja.pl
Lubuskie	Punkt Poradnictwa Religijnego ds. Sekt i Nowych Ruchach Religijnych (Ruch Effatha), ul. Chrobrego 8, 65-043 Zielona Góra, tel. 0-603210355, http://www.effatha.org.pl

²³ <http://www.psychomanipulacja.pl/pomoc/jak-rozpoznać.htm>, stan na 04.01.2008.

²⁴ <http://www.psychomanipulacja.pl/pomoc/co-robic.htm>, stan na 07.01.2008.

Łódzkie	Stowarzyszenie Civitas Christiana - Biuro Informacji i Dokumentacji Nowych Ruchów Religijnych i Sekt, ul. Narutowicza 54/8, 90-136 Łódź
Małopolskie	Dominikański Ośrodek Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach, ul. Dominikańska 3/24, 31-043 Kraków, tel. 012 423-16-13, http://www.sekty.net
Mazowieckie	Dominikański Ośrodek Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach, ul. Dominikańska 2, 02-741 Warszawa, tel./fax: (022) 543-99-99, http://www.sekty.net
Podlaskie	Punkt Informacji o Sektach i Nowych Ruchach Religijnych, parafia Wniebowzięcia NMP, Rynek Kościuszki 2, 15-091 Białystok, tel. (085) 743 64 29, http://www.punkt.bialystok.opoka.org.pl
Pomorskie	Dominikańskie Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach, ul. Świętojańska 72, 80-840 Gdańsk, tel. 058 301-35-77 w. 50, http://www.sekty.net
Śląskie	Śląskie Centrum Informacji o Sektach i Grupach Psychomanipulacyjnych, Katowice, pl. Ks. Szramka 4, tel. (32) 60 82 676, telefon zaufania: 0 501 48 73 44, www.katowice.psychomanipulacja.pl
	Punkt Informacji o Destrukcyjnych Ruchach Religijnych, Plac Ratuszowy 6, 43-300 Bielsko-Biała, tel. 0602 72 73 60, http://www.bielsko.psychomanipulacja.pl
Warmińsko-mazurskie	Quo Vadis - Centrum Informacji o Sektach i Kultach, ul. Prosta 5/6, 10-028 Olsztyn, tel. (89) 535 05 17, www.sekty.maxi.pl
Wielkopolskie	Dominikańskie Centrum Informacji o Sektach i Nowych Ruchach Religijnych, ul. Kościuszki 99, 60-919 Poznań, tel. (61) 852-31-34, http://www.sekty.net
Zachodniopomorskie	Dominikańskie Centrum Informacji o Sektach i Nowych Ruchach Religijnych, pl. Ofiar Katynia 1, 70-452 Szczecin, tel. 091 421-20-22 w. 132, http://www.sekty.net
	Biuro Informacji o Sektach i Nowych Ruchach Religijnych, ul. Andersa 24, 75-950 Koszalin, tel. (94) 3403601

Psychomanipulacja w Internecie

Oprócz psychomanipulacji stosowanej w realnej rzeczywistości przez sekty, należy mieć również na uwadze psychomanipulację, która ma miejsce w Internecie, czyli „phishing”. Istotą jest tutaj „oszukiwaczkie pozyskanie poufnej informacji osobistej, jak hasła czy szczegóły karty kredytowej, przez udawanie osoby godnej zaufania, której te informacje są pilnie potrzebne”²⁵. W ten sposób można również uzyskać inne poufne informacje dotyczące danej osoby²⁶.

Aby skutecznie bronić się przed phishingiem należy przede wszystkim²⁷:

- pamiętać o tym, że zazwyczaj serwisy nie wysyłają e-maili z prośbą o odwiedzenie i zalogowanie się na stronie; taka prośba powinna wzbudzić czujność, zawsze warto w takim wypadku potwierdzić autentyczność listu poprzez kontakt z administratorami strony; banki i instytucje finansowe nigdy nie wysyłają listów z prośbą o ujawnienie jakichkolwiek danych (loginu, hasła, numeru karty), próby podszywania się pod nie powinny być zgłaszane do osób odpowiedzialnych za bezpieczeństwo,
- nie należy otwierać hiperłączy bezpośrednio z otrzymanego e-maila, gdyż stosunkowo prosto jest zmodyfikować ich treść tak, by pozornie wskazujące na autentyczną witrynę kierowały do nieautoryzowanej, podszywającej się strony; należy regularnie uaktualniać system i oprogramowanie, w szczególności klienta poczty e-mail i przeglądarkę WWW,
- nie wolno przysyłać mailem żadnych danych osobistych typu hasła, numery kart kredytowych itp.; prośby o podanie hasła i loginu w mailu należy zignorować i zgłosić odpowiednim osobom,
- banki i instytucje finansowe stosują protokół HTTPS tam, gdzie konieczne jest zalogowanie do systemu; jeżeli strona z logowaniem nie zawiera w adresie nazwy protokołu HTTPS, powinno się zgłosić to osobom z banku i nie podawać na niej żadnych danych,
- nie zaleca się używania starszych przeglądarek internetowych (np. Internet Explorer 6), które bywają często podatne na różne błędy; alternatywnie można korzystać z innych programów, jak Mozilla Firefox czy Opera lub Internet Explorer 7 (których najnowsze wersje wyposażone są w filtry anty-phishingowe) lub z oprogramowania firm trzecich chroniącego przed phishingiem,
- używanie OpenDNS, czyli szybkich, darmowych serwerów DNS, które dzięki dużej bazie adresów umożliwiają szybsze wczytywanie stron oraz zabezpieczają przed phishingiem²⁸ lub pharmingiem (gdzie wykonuje się dodatkowo atak na serwer DNS w celu skojarzenia prawdziwego adresu URL z serwerem WWW podrobionej strony internetowej)²⁹.

²⁵ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Phishing>, stan na 08.01.2008.

²⁶ J. Łysek, dz. cyt.

²⁷ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Phishing>, stan na 08.01.2008.

²⁸ <http://pl.wikipedia.org/wiki/OpenDNS>, stan na 08.01.2008.

²⁹ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Pharming>, stan na 08.01.2008.

W ostatnim czasie daje się również zauważyć phishing sms-owy, zwany SMiShing (SMS phishing), czyli atak socjotechniczny podobny do phishingu, a polegający na rozsyłaniu SMS-ów, które mają skłonić ofiarę do podjęcia określonego działania. Przykładem może być tutaj SMS wysyłany do losowych numerów telefonu sieci Heyah o treści: „Tylko w tym tygodniu możesz podwoić stan swojego konta! Wystarczy, że kupisz kartę z doładowaniem i wyślesz SMS-a na numer xxx w treści wpisując kod doładowania! Spiesz się!”³⁰.

Zakończenie

Świadomość zagrożeń negatywnego wpływu oddziaływań socjotechnicznych na właściwy przebieg procesu wychowania dzieci i młodzieży jest więc istotna. Tym samym wymaga dalszych refleksji i badań oraz ustawicznego monitorowania tego zjawiska.

Bibliografia

- Cialdini R., *Wywieranie wpływu na ludzi. Teoria i praktyka*, Gdańsk 2007.
Dwa oblicza socjotechniki, red. P. Pawełczyk, Warszawa 2006.
Grochowalska M., *Rama – byłam w sekcje*, Warszawa 2007.
Hogan K., *Psychologia perswazji*, Warszawa 2005.
Kępiński A., *Lęk*, Warszawa 2005.
Łysek J., *Bezpieczeństwo dzieci w Internecie*, „Nauczyciel i Szkoła” 2007, nr 3–4.
Nowakowski P. T., *Sekty – oblicza werbunku*, Tychy 2001.
Nowakowski P. T., *Sekty. Co każdy powinien wiedzieć*, Tychy 1999.
Smolski R., Smolski M., Stad E. H., *Edukacja Obywatelska. Słownik Encyklopedyczny*, Warszawa 1999.
Winn D., *Manipulowanie umysłem*, Warszawa 2004.

Netografia

- http://66.102.9.104/search?q=cache:c1r9PegiDcsJ:www.poznan.policja.gov.pl/%3Fa%3D1490+psychomanipulacja&hl=pl&ct=clnk&cd=6&gl=pl&lr=lang_pl, stan na 03.01.2008.
[http://pl.wikipedia.org/wiki/In%C5%BCynieria_spo%C5%82eczna_\(politolgia\)](http://pl.wikipedia.org/wiki/In%C5%BCynieria_spo%C5%82eczna_(politolgia)), stan na 10.12.2007.
http://pl.wikipedia.org/wiki/Komunikacja_perswazyjna, stan na 10.12.2007.
<http://pl.wikipedia.org/wiki/L%C4%99k>, stan na 11.12.2007.

³⁰ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Smishing>, stan na 09.01.2008.

http://pl.wikipedia.org/wiki/Manipulacja_%28psychologia%29, stan na 11.12.2007.

<http://pl.wikipedia.org/wiki/OpenDNS>, stan na 08.01.2008.

<http://pl.wikipedia.org/wiki/Pharming>, stan na 08.01.2008.

<http://pl.wikipedia.org/wiki/Phishing>, stan na 08.01.2008.

<http://pl.wikipedia.org/wiki/Smishing>, stan na 09.01.2008.

<http://www.psychomanipulacja.pl/art/kto-jest-podatny-na-manipulacje.htm>, stan na 04.01.2008.

<http://www.psychomanipulacja.pl/podstawy/czym-sa-sekty.htm>, stan na 04.01.2008.

<http://www.psychomanipulacja.pl/pomoc/co-robic.htm>, stan na 07.01.2008.

<http://www.psychomanipulacja.pl/pomoc/jak-rozpoznać.htm>, stan na 04.01.2008.

http://www.sekty.net/?n_id=24, stan na 04.01.2008.

Summary

Negative influence can refer to dangers which result from sociotechnics and can be important in bringing up children and teenagers.

Sociotechnics is defined as the methods and practical actions which cause the desirable transformations in social attitudes and behaviours for example interaction (negative or positive) between teachers and students, the influence of commercial on individual or social consumerist behaviours.

The basic sociotechnical methods are: persuasion, manipulation and intensification of fear.

Psychomanipulation is often used by sects, simply speaking by social groups. They are isolated from the rest of society, have their own hierarchy of values and the group of behaviour standards with the role of the leader, which is strongly emphasised. Psychomanipulation exists on the Internet too.

Parents and teachers (educators) should be especially aware of the fact because mainly children and teenagers are exposed to negative manipulation.

Benefit deal with child's aggressiveness and violence, for-social behaviour.